

לעילוי
נשמת

הר"ר
יוסף וולף ז"ל
ב"ר
ברוך מנדל הי"ד
ת.נ.צ.ב.ה.

מאורות הדף היומי

עלון שבועי ללוחדי "הדף היומי"

זכרון עולם
האשה
החשובה
רודפת צדקה וחסד
מרת
ורדה שניצר
ע"ה
ב"ר מאיר ז"ל
ת.נ.צ.ב.ה.

יו"ל ע"י ביהמ"ד למגידי שיעור "דף היומי" בראשות הגר"ד קובלסקי שליט"א וע"י קרן ברכה וחטי זיסר

גליון מס' 471

מסכת סוטה ח' - י"ד

בס"ד, כ"ז אייר תשס"ח

השבוע בגליון

- ◆ חשיבות הזהירות במצוות דרבנן
- ◆ מכירת בשר בתשעת הימים
- ◆ ניגוב ידיים במכונה לייבוש ידיים
- ◆ המים על הידים אחר הנטילה-טמאים

◆ תעודת כשרות למסעדה המגישה קפה אחר ארוחה בשרית

- ◆ עניית אמן וחשיבותה הרבה
- ◆ האם יש לקנוס מוהל שמל במקום המוהל שהוזמן?
- ◆ אין לבקש מאדם בקשה אם אינו יכול לסרב לה
- ◆ האם דין "לא תרדה בו בפרך" נאמר גם לגבי שכיר?

דבר העורך

"שיחפשו"

אמרות רבות מיוחסות לאדמו"ר רבי שמחה בונים מפשיסחה זיע"א.

אחת המפורסמות שבאמרותיו מדרבנות-הנפש פותחת במעשה שאירע בימות החורף, עת נסע בעגלה אשר שקעה בבוקר. העגלון ירד מן העגלה והתאמץ לחלצה, ופנה אל רבי שמחה בונים: "עזור לי!". "איני יכול", השיבו. על אתר הגיב העגלון: "יכול אתה, אך אינך רוצה".

מני אז, מספרים חסידים, היה רבי שמחה בונים מוכיח את עצמו: "יכול אתה - אך אינך רוצה".

בדרכו המיוחדת היה רבי שמחה בונים מורה דרכם של אלפים ורבבות, ורבים של גדולי החסידות, הרבי מקוצק; בעל חידושי הרי"ם; רבי יצחק קאליש מוורקא, אבי חסידות וורקא ממנה הסתעפו לימים חסידות אלכסנדר, אמשינוב וסטריקוב; ועוד.

על תלמידו זה, האדמו"ר רבי יצחק מוורקא, מסופר מעשה מופלא ביותר. לא מופתים ולא ניסים, אלא אהבת תורה שיקדה כאש בעצמותו, והדברים באו לידי ביטוי מוחשי במעשה שלפנינו.

רבי יצחק נולד בפולין בשנת תקל"ט ונפטר בשנת תר"ח.

לפרנסת ביתם ניהלה אשתו בית מסחר קטן. ביום מן הימים הגיעו נציגי השלטון אל בית המסחר כדי לבדוק בין חפציו. באותה תקופה השלטונות הקפידו ביותר על אי הברחת סחורות מעבר לגבול, ומי אשר נתפסו ברשותו סחורות שהוברחו בלא תשלום מכס, עלול היה להענש חמורות ופעמים הגיעו הדברים לכדי מוות.

דף י/ב נוח לו לאדם שיפיל עצמו לתוך כבשן האש חיפוש בתיקו של אדם החשוד בגניבה

הלבנת פניו של אדם על ידי העלבתו חמורה מאד, עד שחז"ל השווה הלבנת פנים לרציחה ואמרו (בבא מציעא נח/ב): "כל המלבין פני חברו ברבים כאילו שופך דמים". הגמרא בסוגייתנו מוסיפה על כך ואומרת: "נוח לו לאדם שיפיל את עצמו לתוך כבשן האש ואל ילבין פני חברו ברבים", כפי הנלמד ממעשה יהודה ותמר שביכרה להשרף בכבשן האש אם לא יודה יהודה מעצמו.

מצווה רביעית שנאמר בה "יהרג ואל יעבור": כידוע, על שלש עבירות - עבודה זרה, גילוי עריות ושפיכות דמים - מצווה האדם למסור את נפשו למיתה, ובלבד שלא יעבור עליהן.

בעלי התוספות (ד"ה "נוח") לומדים מדברי גמרתנו האומרת ש"נוח לו לאדם שיפיל עצמו לתוך כבשן האש ואל ילבין פני חברו ברבים", כי גם לגבי הלבנת פנים תקף הכלל "יהרג ואל יעבור"! ואילו הטעם שאין מונים את איסור הלבנת פנים בנוסף לשלש עבירות אלו, הוא משום שהגמרא מתייחסת לעבירות המפורשות בתורה בלבד. מדבריהם עולה, איפוא, כי איסור הלבנת פנים מהווה איסור בפני עצמו.

הלבנת פנים חמורה מרציחה: אולם, רבינו יונה ("שערי תשובה" שער ג' אותיות קל"ט-קמ"א) חולק וסובר, שהלבנת פנים אינה איסור בפני עצמו, אלא היא כלולה באיסור רציחה, שכן, הלבנת פנים היא "אביזרייהו דשפיכות דמים", כלומר: סניף ואיסור נלווה לשפיכות דמים, וזאת משני טעמים: א. האדם שהלבינו את פניו, מסמיק ומחוויר חליפות, והרי זה כשפיכת דמו. ב. צער ההלבנה מר ממות. אמנם, המאירי בסוגייתנו, חולק וסובר, שאין למסור את הנפש כדי למנוע הלבנת פנים [וכן משמע מדברי ראשונים נוספים. ראה "עיניים למשפט"].

המלבין פנים אינו מודע לחומרת עוונו: רבינו יונה מוסיף ואומר, שמבחינה מסוימת, חמורה הלבנת פנים מרציחה, שכן, לגבי הלבנת פנים הגמרא אומרת (בבא מציעא נט/א) ש"המלבין את פני חברו ברבים אין לו חלק לעולם הבא", ואילו הרוצח, אף שחמור עוונו, יש לו חלק לעולם הבא. רבנו יונה מבאר מדוע המלבין פני חברו גרוע מהרוצח, כי הרוצח בדרך כלל מכיר בחומרת מעשהו וחוזר בתשובה, אך המלבין פני חברו אינו מתייחס בחומרה מספקת למעשהו ולכן אף אינו חוזר בתשובה, וכתוצאה מכך מאבד את חלקו לעולם הבא.

הרב שלמה לורנץ שליט"א חיבר קונטרס העוסק בהלבנת פנים העלולה לנבוע עקב תביעות ממוניות (עיני שו"ת "מנחת שלמה" חלק ג' סימן ק"ה - בהוצאה ב' סימן קל"ג). הקונטרס דן אם מעביד החושד

עילוי נשמת

הרב **בנימין דוד בלוטנר** ז"ל
ב"ר יצחק אייזיק ז"ל
נלב"ע כ"ז באייר תשס"ה
תנצב"ה

הונצח ע"י זוגתו החשובה מרת קיילה תחי' ובניו ונכדיו שיחיו

עילוי נשמת

מרת **רחל פריי** ע"ה
ב"ר ניסן ז"ל
נלב"ע ב' בסיון תשס"ו
תנצב"ה

תנצב"ה

עילוי נשמת

מרת **חנה פייגא גרוס** ע"ה
בת הר"ר יקותיאל יהודה נוימן זצ"ל
נלב"ע כ"ט באייר תשנ"ח
ומרת **יוטא ביילא לוינגר** ע"ה
בת הר"ר צבי פרידמן זצ"ל נלב"ע כ"ט באייר תש"ן
תנצב"ה

הונצחו ע"י ר' שלום גרוס הי"ו ורעייתו מרת פנינה פרל תחי' לבית לוינגר - פ"ת

נר ה'

נשמת אדם

לעילוי נשמת

הר"ר **רפאל חוזינב** ז"ל

ב"ר אשר ז"ל ומרת מלכה שתבדלחט"א נלב"ע כ"ז באייר תשס"ד

תנצב"ה

באחד מעובדיו כי גנב ממנו חפץ כלשהו, רשאי לפשפש בכלי עובדיו ובכיסיהם כדי לבדוק אם הגניבה ברשותם.

עדיף לפטר עובד מאשר להלבין את פניו שלא כדין: הגרש"ז אויערבאך זצ"ל כתב בתשובתו הערות אחדות על קונטרס זה, מהן עולה כי עדיף לפטר בדרכי שלום עובד החשוד בגניבה, כדי שלא להלבין את פניו, שהרי הלבנת פנים קרובה לרציחה, ואינו רשאי להלבין פניו מפני החשד בלבד.

בדיקה בתיקי כל העובדים, כדי למנוע בזיון מהחשוד: כמו כן, אם מעביד חושד באחד מעובדיו כי גנב ממנו חפץ, והלה טוען שהוא מוכן שיבדקו בכליו, בתנאי שיבדקו בכליהם של כל העובדים, רשאי בעל הבית לומר לעובדיו שברצונו לבדוק בכליהם, אך יסביר להם את מעשיו וידגיש, שאינו חושד בכולם חלילה.

מותר לתבוע אדם לדין תורה, למרות הבזיון הנגרם בכך: אולם, מן הראוי לציין את דברי הגרש"ז הקובע, שאדם היודע שחבירו גנב את ממונו, רשאי לתובעו לדין תורה, למרות שבכך הוא מסב בוש להנתבע, לבני ביתו ולקרוביו, שכן, התורה לא חייבה את האדם להפסיד את ממונו המגיע לו על פי דין, כדי להימנע מהלבנת פנים.

דף י/ב אמר שמואל סבא חמוה דרב שמואל בר אמי

מגורים במקום מגורי החותן

בגמרתנו אומר שמואל סבא, חמיו של רב שמואל בר אמי, כי כשם שבמתן תורה נאמר (דברים ה/ט) "קול גדול ולא יסף", דהיינו: הקול הגדול שהיה במתן תורה מתקיים לעד, והמילים "ולא יסף" פירושו שהקול לא נאסף ולא פסק, כך גם הפסוק (בראשית לח/כז) **ולא יסף עוד לדעתה** האמור ביהודה, פירושו שלאחר מעשה תמר נשאה יהודה לאשה.

הוכחה מסוגייתנו בשאלה מעניינת בעניין שידוכים: לגיסתו של אחד מתלמידי ה"נודע ביהודה" הוצע שידוך, בחור "בן תורה ויחסן". בימי עלומיו היה הבחור חולה, ועקב כך שינו את שמו לאותו שם בו קרוי אבי המדוברת. תלמידו של ה"נודע ביהודה" שאל את רבו, אם עליו לחשוש לצוואת רבי יהודה החסיד (אות כ"ד) הכותב שיש להמנע מלקיחת חתן ששמו כשם אבי המדוברת.

ה"נודע ביהודה" (תנינא אהע"ז סימן ע"ט ד"ה "אבל האמת") השיב לתלמידו, כי "לדעתי יגמור השידוך הזה ויעשה מעשיו לשם שמים". וטעמו, משום שרבי יהודה החסיד התכוון בצוואתו לחתן ולחותן אשר שמוותיהם המקוריים שניתנו להם בשעת הברית - זהים. אולם, הבחור המוצע לגיסתו קיבל את שמו, הזהה לשם אבי המדוברת, בעת חוליו. בנוסף לכך כתבו ה"נודע ביהודה", וכן בעל "ספר הדורות" (אות ש), כי מדברי סוגייתנו מוכת, שבימי התלמוד לא הקפידו על כך, שהרי גמרתנו מביאה את המימרא של "קול גדול ולא יסף" בשמו של האמורא "שמואל סבא", בשם חתנו "רב שמואל בר אמי".

מדוע ציווה רבי יהודה החסיד ששמו של החתן לא יהא זהה לשם חותנו ושם הכלה כשם חמותה?
א. ה"נודע ביהודה" (שם) כתב, כי צוואת רבי יהודה החסיד נועדה לצאצאיו אחריו בלבד, שכן הוא ראה ברוח הקודש, שזרעו לא יצליח בזיווגים אלה.

ב. בשו"ת "פרי השדה" (חלק א' סימן ס"ט) מבאר, כי טעם הזהירות נובע מחשש של "עין הרע", שכן, על ידי שהחתן והחותן נקראים בשמות שונים, עלול הדבר למשוך תשומת לב יתירה ועלולים להטיל בהם עין הרע.

ג. בעל "תורה תמימה" (פרשת וישלח פרק ל"ב אות ד') מסביר כי החשש הוא, שמא הכלה תקרא בשמו של בעלה [הזהה לשם אביה] כדי לבקש ממנו דבר מה, והרי אסור לבן או לבת לקרוא בשם אביהם. ומאחר שהכלה מצויה גם בבית אביה, גזר רבי יהודה החסיד, כי שמות החתן והחותן לא יהיו שווים.

שינוי שם החותן או החתן: הגרי"ש אלישיב שליט"א כתב (הערות למס' סוטה עמוד ס"ו), כי אפשר לדחות את הראיה שהוכיחו האחרונים מסוגייתנו שניתן לקרוא לחתן ולחותנו בשם זהה, משום שיתכן ששמואל סבא, חמיו של רב שמואל בר אמי, לא היה נקרא בשם "שמואל" בלבד אלא "שמואל סבא".

החילוק ההלכתי בין הטעמים השונים: ה"פרי השדה" מוסיף וכותב, כי לפי טעמו, שהחשש הוא משום "עין הרע", אין האיסור אלא כשהחתן וחמיו גרים במקום אחד, או-אז בולטת העובדה ששניהם נקראים באותו שם. אך במקרה שהם גרים בשני מקומות נפרדים, חשש זה אינו קיים (טעם זה משמע גם בחיד"א "ברית עולם" סימן תע"ז). יש אומרים, כי כן הורה ה"חזון איש" לנהוג, שיגורו בערים שונות ("שמירת הגוף והנפש" סימן קס"ט סעיף ט"ו).

הגה"ק בעל "דברי חיים" זע"א ("שו"ת אהע"ז סימן ח') מסכם את הדיון בעניינים אלו וכותב, כי אין לפלפל בצוואתו של רבי יהודה החסיד, כי הוא "דבר שאין לנו שום ידיעה והוא מהדברים הנסתרים".

דף י/ב הני תמניא זימני בני למה

אמירת קדיש על ידי אביו של הנפטר

בשעה שדוד המלך ע"ה קיבל את ההודעה המרה על מיתת בנו אבשלום, אשר מרד בו וניסה להרגו, הוא עמד על עליית השער וקונן על מותו (שמואל ב' י"ט/א): **"בְּנֵי אֲבֻשָׁלוֹם בְּנֵי אֲבֻשָׁלוֹם**

פקידים אלה הפיקו הנאה מתפקידם, וכאשר היו מגיעים לבית מסחרו של יהודי היה הלה פותח מבורחות והן אם לאו - עלולים הללו לטפול עליו את שיטפלו. הן ספרים וקבלות בימים ההם אפשר היה לשנות ולזייף ואם רק חפצו הפקידים, היו ממררים את חייו של בעל בית המסחר.

רבי יצחק ואשתו חרדו לקראת פקיד השלטון, והנה אך החלו הפקידים בחיפושם, פנה רבי יצחק אל בית הכנסת והסתגר בו. הזמן נקף, בינתיים הפכו הפקידים ובלשו בין חפציהם, הזיוו ארונות מהכא להתם, הרעישו וצעקו והוא עדיין בבית הכנסת.

לבסוף התייאשו הללו מחיפושיהם ועזבו בלא הותר אחריהם קללה.

מיד נגשה אשתו לקרוא לו מבית הכנסת כדי לבשר לו כי חלפה הצרה עברה לה ורווח להם, והנה להפתעתה נוכחה לראות כי הוא אוחז בידי גמרא ואומר באושר: "ברוך ה' שזיכננו. עתה דברי בעלי התוספות מובנים לאשורם, בלא כל תמיהה! חסדי ה'!"

בלא שתאמר מאומה, הרגיש רבי יצחק בתמימתה - 'ללימוד זה בדיק בשעה זו, מה הוא עושה? והוא הסביר: זו תקופה שאני מתקשה בדברי בעלי התוספות. עמלתי עליהם ונתרצו לי ממקום אחד והוקשו לי ממקום אחר, ולא באתי אל המנוחה ואל הנחלה. כידוע, בשעת פחד סכנה חושיו של האדם מתחדדים, כל מאמציו גופו מתרכזים באחת והוא מוגול לדברים שאינו יכול לבצעם מעשה שגרה. לפיכך, כשנודמנה לי שעה קשה זו לא ההנתי להחמיצה, הרגשתי כי כח הריכוז שלי מתחדד ומתעצם כדי לטכס עצה מה לעשות על מנת להחליץ ממצב הביש, וכשהגעתי עד הלום אמרתי לעצמי: הן קשים עלי דברי רבותינו בעלי התוספות ועז רצוני לעמוד על דבריהם: הבה אנצל הזדמנות זו! וברוך ה' שזכיתי לכך. אשרינו.

אותה שעה עמד האדמו"ר רבי יצחק מוורקא עם גמרא ושקד על תלמודו בכל כוחו, כי היא חייו! יעמדו הפקידים ויבלשו, יחטטו, יחפשו ויחקרו, ירצו - 'מצאו', לא ירצו - ילכו להם, אין הם אלא צל חולף בעולם נצחי המאפיל על הכל.

המעוניין לזכות את הרבים
בסיפור מעניין, או בעובדה מרתקת
שניתן ללמוד ממנה מוסר השכל,
מוזמן לפנות למערכת מאורות הדף היומי,
ואז נפרסם זאת בע"ה בטור זה.
כתובתנו: ת.ד. 3446 בני ברק. פקס: 03-570-67-93
mendelson@meorot.co.il

בברכת התורה, העורך

פנינים

דף ח/ב מנין שבמדה שאדם מודד, בה מודדין לו
מדה כנגד מדה - לעורר בתשובה
רבי יוסף אלבו (חי לפני כשש מאות שנה)
כותב ב"ספר העקרים" (מובא ב"גאון יעקב"),
כי ההענשה מדה כנגד מדה היא "מחסד האל";
כי אם בא העונש על האדם באותה מדה
עצמה שעבר עבירה, נפשו מרגישה ולכבו יבין
כי הוא משפט האל עליו, ואז יפקח עיניו לשוב
בתשובה, ולא יד המקרה פעל כל זאת. הוא
אשר באר דוד (תהלים ט/ז): 'נודע ה' משפט
עשה' - כלומר: הכל יודעים כי ה' הוא העושה
משפט ולא פעל המקרה, מחמת כי רואים
'בפעל כפיו נוקש רשע', דהיינו: באותה מדה
עצמה שמדד מודדים לו ונוקש בה".

דף יא/ב אומה זו כחיה נמשלה

עם ישראל מעל הטבע

את המשלת עמנו לחיות השדה מבאר מהרש"א, כי כאשר עם ישראל עושים רצונו של מקום, הרי הם זוכים להנהגה המקורית

שהיתה בטבע הבריאה עם בריאת העולם ואינם זקוקים למילדת, כטבע האדם לפני חטא עץ הדעת. לכך נמשלו ישראל לחיות, שטבען נותר היום כאז.

דף י"א/א איוב ששמך נידון ביסורין מחשבה על הזולת

בייסורים מרים מנשוא לקה איוב עד שהם היו לדורות אות וסמל לייסורים שאין קשים מהם. זהו ענשו מדה כנגד מדה על ששתק?
בעל "ערוך לנר" (סנהדרין ק"א ד"ה "א"ר חיי"א") מסביר כי הנמנע מהענקת עצה שיש בה כדי להיטיב עם הזולת, ענשו הוא בייסורים, כי הייסורים מעוררים את האדם לצעוק בעל-כרחו, עונש על שלא פתח את פיו לעמוד לימין חבירו בעצה טובה!

דף י"ב/ב ויעש להם בתים... בתי כהונה ולויה... מידה כנגד מידה

ביארו המפרשים: מידה כנגד מידה היא. אילו היה הפרעה מצליח לאבד את הזכרים, כאשר זמם, לא היה עם ישראל נכחד, שכן הבנות נותרו בחיים וילדיהם - אפילו ישאו גויים - יהודים יהיו; אבל לא היו כהנים ולוויים שכן הכהונה והלויה עוברות מנן לבן דווקא. כיון שבזכותן נותרו הכהונה והלווייה, זכו שיצאו מה...!

דף י"ב/ב עמד וגירש את אשתו, עמדו כולן וגירשו את נשותיהן

"נעשה ונשמע"
בעלי המוסר (ראה "אור יחזקאל" אמונה עמוד רכ"ח) עומדים על הנהגתם המופלאה של בני ישראל. אף בעודם מושפלים ונרמסים תחת השיעבוד האכזרי, היה כל העם ממושמע לגדולי ישראל; גדול הדור גירש את אשתו - "עמדו כלן וגרשו את נשותיהן", בלא פקפוקים, הרהורים ותהיות, וכולם! לאחר מכן כשנמלך עמדם בעקבות דברי מרים והחזיר את יוכבד, עמדו כולם והחזירו את נשותיהם.
תבונה מפלאה זו היא שעמדה להם לקבל את התורה באמנם "נעשה" תחילה ואחר כך "נשמע".

דף י"ב/א כל הבן הילוד
"הטייטש" של כל הבן הילוד...
בעוד שבפסוק נאמר "כל הבן הילוד", הרי שבאונקלוס הוא מתורגם "דיתיליה ליהודאי", דהיינו שיוולד לישראל דוקא.
אומרים בשם הגאון רבי מאיר שפירא מלובלין זצ"ל, מחולל ומייסד "הדף היומי":
בכרוז הרשמי נאמר "כל הבן הילוד", ללא כל אפליה... אולם ה"טייטש" (התרגום, ההסבר) היה - כל הבן שיוולד ליהודים דווקא...

דף י"ג/א ויספדו שם מספד גדול... אפילו סוסים וחמורים

גם הגאותנים והעצלנים
דרש רבי צבי מיכאל מיכלזון, רבה של פלונסק; סוס מסמל את הגאווה, וחמור את העצלנות. בהספדו של יעקב באו אפילו הגאותנים שבדרך כלל אינם משתתפים בצרתו של הזולת וכן העצלנים שבדרך כלל אינם טורחים להגייט...

דף י"ג/א היכן יוסף קבור מדוע הוסתר קבר יוסף?

דרש הגר"י קמיניצקי זצ"ל:
העלם מקור קבורתו של יוסף אינו בכדי בנחמיה (ב/ג) נאמר, שפניו של נחמיה היו רעים בעקבות זאת שירושלים 'עיר קבורות אבותיו' היתה חרבה. הרי שמקום קבורת אבות הוא מקום חביב ויקר. חפצו השבטים לבל יקומו במצרים קברי אבות שיחבבו עליהם את המקום, עמדו וקברוהו במקום בלתי נודע... ("אמת ליעקב", בשלח).

מי יתן מותי אני תחתיו אבשלום בְּנֵי בְנֵי. בהמשך קינתו הזכיר דוד המלך את המילה "בני" עוד שלש פעמים נוספות.

חז"ל מבארים בגמרתנו, כי בהזכירו **שבע** פעמים את המילה "בני", העלה דוד המלך את אבשלום בנו **משבעה** מדורי גיהנום, ובאמרו "בני" בפעם השמינית - הכניסו לנן עדן, ויש אומרים כי בתפילתו זו גרם דוד לכך שראשו של אבשלום שניתק מגופו בעת שנהרג, יחזור ויתקרב למקום בו גופו היה מונח.

זכויות האב לטובת בנו: מדברי הגמרא מתבאר כי בתפילותיו מסוגל האב להציל את בנו מדיני גיהנום. בעלי התוספות (ד"ה "דאייתיה") מקשים על כך, שהרי אמרו חכמינו ז"ל במסכת סנהדרין (ט/ק): **"ברא מזכה אבא אבא לא מזכה ברא"**, כלומר: בהנהגתו הטובה הבן מזכה את אביו, אך האב אינו מזכה את בנו, ואם כן כיצד הציל דוד המלך את בנו?

בעלי התוספות מתרצים שלשה תירוצים:

- א. מאחר שאבשלום נהרג במיתה משונה ו"נטל את שלו בעולם הזה", הועילה תפילתו של אביו.
- ב. הגמרא במסכת סנהדרין בה מבואר כי אב אינו מזכה את בנו, עוסקת במנשה בנו של המלך חזקיה, על כן ניתן לחלק ולומר כי דברי הגמרא מתייחסים למנשה בלבד, שעבד לכוכבים ולמזלות, מה שאין כן אבשלום שלא עבד עבודה זרה, הועילה תפילת אביו לזכותו.
- ג. **זכות** האב אמנם אינה עומדת לבנו, אך **תפילתו** מועילה לנשמת בנו.

אמירת "קדיש" ותפילה על ידי האב בעבור נשמת בנו: על פי זה דנו הפוסקים, אם רצוי שהאב ולא אדם אחר, יאמר קדיש על בנו שמת בלא בנים.

ה"שדי חמד" (מערכת אבילות סימן קנ"א) כותב כי כך עדיף, שהאב יאמר קדיש על בנו יותר מכל אחד אחר, שכן הוא קרוב לו ביותר ומצר על פטירתו. אולם, לעניין זכותו של האב לדחות אבלים אחרים האומרים "קדיש" לעילוי נשמת הוריהם, ולדרוש כי גם לו יאפשרו לומר "קדיש" אחד, כתב ה"שדי חמד" שלכאורה הדבר תלוי בתרצוי בעלי ה"תוספות" הנזכרים, שכן, לפי תירוצם השני, שהאב מזכה את בנו [אם לא עבד עבודה זרה], אם כן אין האב שונה משאר האבלים ועליהם להתחלק עמו באמירת ה"קדישים". אולם, לפי תרצו השלישי, כי **תפילת** האב על בנו מועילה לו, אך אין **זכותו** עומדת לו, קודמים שאר האבלים לאבי הנפטר, משום שה"קדיש" אינו נחשב כתפילה על הנפטר, וממילא אין היא מעלה את נשמתו. למעשה כתב ה"שדי חמד", שהאב אינו רשאי לדרוש מאבלים אחרים, שיתנו לו לומר "קדיש", שהרי אין בידו הוכחה שההלכה היא כדברי התירוץ השני של בעלי התוספות.

אכן, בעל "נודע ביהודה" (שו"ת תניניא אור"ח סימן ח') נקט כדבר פשוט שהאב אינו מזכה את בנו, ואמירת ה"קדיש" על ידי האב אינה עדיפה יותר מאמירתו על ידי אדם אחר. על אחת כמה וכמה, כאשר ישנם אבלים על אב או אם, אין לאב זכות לומר "קדיש" על בנו במקום בו מקפידים כי אבל אחד בלבד יאמר קדיש.

אמירת "קדיש" על ידי חתן המנוח: מן הראוי לציין סברה נוספת שנאמרה בטעם אמירת "קדיש" על ידי הבן, והיא: משום כבודו של האב ("מעבר יבק" פרק כ"א, והובא ב"חכמת אדם" כלל ס"ז ס"ו). על פי זה כתב הרב "זרע אמת" (חלק ב' סוף סימן קמ"ח), כי אם הנפטר לא הותיר אחריו אלא בת, על בעלה-חתנו לומר קדיש לעילוי נשמת חמיו, משום שהוא חייב בכבודו ("שולחן ערוך" יורה דעה סימן ר"מ סעיף כ"ד).

דף י"ב שלקח מקח רע לעצמו

הקמת מצבה בחיי האדם

שאלה מעניינת מובאת בספרי הפוסקים, המותר להקים מצבה לאדם בעודו חי? דוגמה שכיחה לכך היא אלה הנוהגים להניח מצבה גדולה אחת על קבר של שני בני זוג כאשר אחד מהם חי עדיין, ויש לדון אם ראוי לעשות כן, או שמא יש בכך סימן רע, שמכינים לאדם מצבה בעודו בחיים.

לכאורה, ניתן להוכיח מדברי סוגייתנו שאין לנהוג כן. הגמרא מביאה את הפסוק (שמואל ב' יח יח): **"וְאֶבְשָׁלֹם לָקַח וַיִּצֵב לוֹ בְּחַיָּיו אֶת מִצְבֵּת אֲשֶׁר בְּעֵמֶק הַמְּלָךְ"** ואומרת, כי מעשהו של אבשלום שהקים "מצבה" לזכרו בימי חייו, הלא היא "יד אבשלום", היה "מקח רע". הרי לנו, כי אין להקים זכר ומצבה מחיים.

אולם, הגאון רבי עזריאל הילדסהיימר זצ"ל (שו"ת חלק א' יו"ד סימן רנ"ח) דוחה ראייה זו, על פי דברי המהרש"א המבאר כי כוונת הגמרא באמרה שעשה "מקח רע" היא, שאבשלום נהג שררה בהקימו מצבת זיכרון בעוד אביו המלך דוד בחיים, אך לא משום שהקים מצבה בעודו חי ועל כן אין ראייה לאסור מנהג זה.

הכנת עפר מארץ ישראל לקבורה: הוכחה לכך שאין בהקמת מצבה בחיי האדם משום פתחון פה לשטן, מובאת בתשובה הנזכרת מהנוהגים להכין עפר מארץ הקודש כדי להניחו בקברם לאחר מאה ועשרים שנותיהם [טעם הנחת עפר ארץ ישראל מבואר בספר "מעבר יבק", הובא בספר "טעמי המנהגים" עמוד תל"ד, שנחשב כאילו נקבר בארץ ישראל] ולא חששו לפתיחת פה לשטן, משום ש"החיים יודעים שימותו".

הדף היומי

סוטה ח' - י"ד

כ"ז אייר - ד' סיון

כתיבת שם אדם על המצבה בעודנו חיי: מעניין לציין את הנאמר בספר "ציון לנפש חיה" (סימן כ"א, הובא בספר "אוצר הידיעות" עמוד 390), כי אדם רשאי להכין מצבה לעצמו ואף לכתוב עליה את שמו, אך אדם חולה לא יעשה כן כדי שלא יראה כאילו התייאשו ממנו ובכך ירע מזלו.

קניית קבר מחיים: כמו כן ידוע דבר המעלה הקיימת בקניית קבר מחיים (עיין "גשר החיים" חלק א' פרק כ"ז), ואף בגמרא (סנהדרין מח/א) מבואר שהיו נוהגים כן, שכן, הגמרא עוסקת בדינו של קבר שהוזמן לצורך אדם חי ואומרת שאינו אסור בהנאה. מכך שהפוסקים לא הזכירו שיש במעשה זה חשש של "אל יפתח אדם פה לשטן", מוכח שאין כל חשש בכך (ראיה זו הביא הגאון הנ"ל).

דף יא/ב אמר רבא חורגו דקנז הוה

כתיבת שם אב חורג בכתובה

גמרתנו שואלת, כיצד נאמר בתורה (במדבר יג/ו) **"כָּלֵב בֶּן יִפְנֹה"**, הן בספר יהושע (טו/יז) נאמר: **"עֲתַנְיָאֵל בֶּן קַנְז אֶחָיו כָּלֵב"** - כלב היה אחיו של עתניאל, ועתניאל היה בנו של קנז. כלב היה, איפוא, בנו של יפונה או בנו של קנז? הגמרא מתרצת כי אכן עתניאל היה אחיו של כלב, אך לא מאביו אלא מאמו, ועל כן כלב היה בנו של יפונה, ועתניאל היה בנו של קנז. הגמרא אף מוסיפה ואומרת, שכלב נקרא **"הקניזי"** משום שגדל אצל קנז אביו החורג, והיה מאנשי ביתו.

נוסח הכתובה בבת מאומצת: על פי זה דן בעל "מנחת יצחק" (חלק ו' סימן קנ"א) בשאלה מעניינת שהובאה לפניו: בת מאומצת שלא ידעה כי ההורים המגדלים אותה אינם הוריה הביולוגיים הגיעה לפירוקה. אביה המאמץ ורעייתו חששו לבריאות נפשה של בתם המאומצת אם יודע לה כי כל חייה גדלה במשפחה מאומצת, ולפיכך הסתפקו כיצד לרשום את שם אבי הכלה בכתובתה.

הגאון רבי יצחק וייס זצ"ל קבע, כי במקרים רגילים בהם אין חשש לשלומה של הכלה, יש לציין בכתובה את שם אביה האמיתי בלבד, מאחר שיש לחשוש שמא בחלוף השנים ישכח הדבר שאין הוא אביה מולידה, והיא או ילדיה עלולים לישא את קרוביהם מאביה האמיתי. אולם, כאשר קיים חשש לשלום הכלה, אפשר לכתוב את שמה ואת שם אביה החורג באופן שירמזו על כך שאין הוא אביה מולידה, כגון, אם שם הכלה "שרה" ושם האב החורג "אברהם", יש לכתוב בכתובה "שרה דמתקריא שרה בת אברהם", ובכך לרמזו שאין היא בתו האמיתית ורק מכנים אותה כ"שרה בת אברהם".

על פי זה הוא מסביר את דברי סוגיינתנו, שכלב נקרא "הקניזי". שכן, לכאורה יש לתמוה, מדוע לא קראוהו **"בן קנז"** והרי המגדל יתום בתוך ביתו מעלה עליו הכתוב כאילו ילדו (מגילה יג/א)? מוכח מכאן, כי כדי שלא יבואו לידי מכשול בעתיד קראוהו "הקניזי" ולא "בן קנז" [כגון, אם עתניאל היה מת ומותיר את אשתו בלי ילדים, וכלב היה חולץ לה, ובכך עובר על איסור אשת אב, שכן אב מהאב בלבד חולץ].

עליה לתורה בבן חורג: בעל "מנחת יצחק" דן בשאלה נוספת שהופנתה אליו על אודות ילד יתום מאב ומאם שנלקח לאימוץ, ואינו יודע כי מאמצי אינם הוריו האמיתיים. כשהגיע יום הכנסתו לעול תורה ומצוות חששו הוריו מאמצי לקראו לעליה לתורה בשם אביו האמיתי. אולם, ה"מנחת יצחק" הורה שיש לקראו בשם אביו האמיתי כדי שלא יבואו לידי מכשול בעתיד, חלילה, וכן הורה הגרי"ש אלישיב שליט"א (הובא בספר הערות למסכת סוטה עמוד ס"ח).

ואלה יעמדו על הברכה

מגידי השיעורים אשר נחלצו חושים לפני העם במסירת למעלה מ-40 שיעורי "דף היומי" במסירות רבה ובמתיקות נפלאה לעולים לציון

התנא האלוקי רבי שמעון בר יוחאי זיע"א
בל"ג בעומר ובשב"ק בבית "מאורות הדף היומי" באתרא קדישא מירון, בפני מאות משתתפי השיעורים

הרה"ג אהרון בייפוס שליט"א
הרה"ג שאול לוסטיג שליט"א
הרה"ג יהושע לנגויער שליט"א
הרה"ג משה פורטנוי שליט"א
הרה"ג ישראל פיירמן שליט"א
הרה"ג משה רכניצר שליט"א
הרה"ג יוסף שרשבסקי שליט"א
אשריכם שקידשתם שם שמים

תורתו תהא מגן לנו והוא ימליץ טוב בעדינו
ובעד כל לומדי הדף היומי בכל אתר ואתר
בברכת התורה ולומדיה - מאורות הדף היומי

נסא דברכתא

מעומקא דליבא
נשגר בזאת ברכת מזל טוב
לרגל השמחה השרויה במעונם של
הרבנים מגידי השיעורים מבית מדרשו

הרה"ג יעקב כהן שליט"א
ביה"כ המרכזי האשכנזי - תפרח
לרגל הולדת הבן

הרה"ג שמואל כהן שליט"א
ביה"כ ברית שלום - ביתר עלית
לרגל הכנסת בנו בעול תורה ומצוות

הרה"ג משה פורטנוי שליט"א
ביה"כ המרכזי - חזון
לרגל הולדת הבן

הרה"ג נתן חיים פישמן שליט"א
ביה"כ אוהל ישראל - רחובות
לרגל אירוסיו הבן

בברכת התורה ולומדיה
מאורות הדף היומי

לעילוי נשמת
מרת **שושנה רייזי בוקסבוים** ע"ה
ב"ר ברוך ורחל ז"ל נלב"ע א' בסיון תשס"ג
תנצב"ה
הונצחה ע"י אחותה אלה ריף
ומשפחתה שיחיו - פתח תקוה

מאורות הדף היומי

משרד ראשי: רח' ווגמן 1 (פינת התם סופר 5)
Wagman street 1 P. O. B. 471 Bnei-Brak ISRAEL
טל: 03-5775333
פקס: 03-7601020
E-mail: meorot@meorot.co.il

לתרומות והנצחות טל: 03-5775307
מוקד ההזמנות 1-700-500-151

כי נר מצוה ותורה אור

הקדם והנצח
את נשמת יקירך ז"ל
שיום הזיכרון שלהם חל בחודשים:
תמוז - אב - אלול - תשרי

תאריכים שעדיין פנויים להנצחה:

תמוז	י"ג, כ"ג, כ"ה
אב	ג', ד', ה', ו', ח', ט', י"ג, י"ד, י"ה, י"ז, י"ח, כ'
אלול	י"ב, י"ג, ט"ז, י"ח, כ"ה, כ"ה, כ"ז
תשרי	ד', ה', ו'

בגמרא המיוחדת
"מהדורת נר תמיד"
בהוצאת מאורות הדף היומי

עשרות אלפי גמרות מודפסות ונלמדות
לעילוי הנשמה המנוצחת בעמוד הגמרא

לפרטים והרשמה: (ש) טל. 03-5775307 פקס. 03-7601020